

Konfederacka ścieżka w Harbutowicach

Harbutowice – wieś malowniczo położona w północnej części Beskidu Makowskiego w Gminie Sułkowice. Zielone otoczenie miejscowości, cisza i spokój z dala od wielkomiejskiego zgiełku sprzyjają dobremu samopoczuciu przyjezdnych, a dostępność komunikacyjna sprawia, że jest doskonałym celem nie tylko weekendowych wycieczek.

Atrakcyjne położenie, bogactwo leśnego runa, kilometry szlaków turystycznych ściągają do miejscowości grzybiarzy, biegaczy oraz pasjonatów spacerów. W sezonie zimowym dla amatorów zimowego szusowania na nartach doskonałym miejscem wypadowym blisko Krakowa, jest stok narciarski Szklana Góra Ski.

 /sulkowice

www.**sulkowice**.pl

„Konfederacka ścieżka w Harbutowicach”

Konfederacja barska była zbrojnym związkiem szlachty polskiej zawiązanym 29 lutego 1768 r. w miejscowości Bar na Podolu (dzisiejsza Ukraina). Jej celem była obrona wiary rzymskokatolickiej, usunięcie z terenów Rzeczypospolitej obcych wojsk, zniwelowanie kurateli Rosji i antypolskiej polityki króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Przez cztery lata konfederaci zbrojnie przeciwstawiali się najeźdźcy, walcząc przeciwko przeważającej i lepiej wyszkolonej armii rosyjskiej. Mimo to w 1772 r. doszło do pierwszego rozbioru Polski przy udziale trzech zaborców.

Krwawe potyczki konfederatów z wojskami rosyjskimi rozegrały się również na wzgórzach nad Harbutowicami (bitwa pod Lanckoroną 23 maja 1771r.). Niestety, słabo uzbrojona i niekarna armia konfederatów nie miała żadnych szans w walce z liczniejszymi siłami przeciwnika. Ciała poległych złożono przy ówczesnym kościółku św. Michała, a miejsce ich pochówku do dzisiaj nazywane jest przez miejscowych „Grobami”.

Artur Grottger

Modlitwa konfederatów barskich przez bitwą pod Lanckoroną

Wycieczkę rozpoczynamy przy cmentarzu parafialnym w Harbutowicach. Warto zaznaczyć, że znajduje się tam tablica upamiętniająca postać urodzonego w tej miejscowości płk. dypl. Karola Kani (1891 – 1979) – oficera I Brygady Legionów Polskich i zmarłego na emigracji w Londynie. W najstarszej części cmentarza dostrzec można również zabytkowe nagrobki z przełomu XIX i XX wieku.

oznakowanie ścieżki
edukacyjno-historycznej

1.

KAMIENIOŁOM

Dwieście metrów na zachód od cmentarza po lewej stronie ścieżki edukacyjnej znajduje się stary, nieczynny kamieniołom. Skały eksploatowane niegdyś w miejscowym łomie to piaskowce krośnieńskie, stanowiące najmłodsze ogniwo fliszu karpackiego. Powstały one w okresie oligocenu (ok. 34-23 mln lat temu), a więc niedługo przed fałdowaniem Karpat Zewnętrznych. Piaskowce te są twarde, wapniste i stanowiły niegdyś znakomity materiał budowlany. Wykorzystywane były do budowy obiektów mieszkalnych i gospodarczych w Harbutowicach i Sułkowicach. Piaskowce te do dzisiaj możemy znaleźć w podmurówkach starych, harbutowickich zabudowań.

*Kolonistki z Domu Zdrowia i Kolonii Letniej w Harbutowicach
w drodze do kaplicy św. Michała*

We wschodniej części Lasu Groby, rozpościerającego się na rozległej wierzchowinie znajdują się mogiły konfederatów barskich, poległych w przegranej bitwie pod Lanckoroną (23 maja 1771 r.), w której zginęło ponoć kilkuset „rycerzy Maryi”. Zwłoki grzebano na przykościelnym cmentarzyku, który zlokalizowany był przy drewnianym kościółku św. Michała Archanioła, stojącym w tym miejscu od XIV w. Była to świątynia dla mieszkańców dwóch wsi starostwa lanckorońskiego: Harbutowic i Palczy.

Obecnie w miejscu zwanym „Na Świętym Michale” znajduje się tzw. cmentarz konfederatów, którego wygląd odbiega od pierwotnego założenia. W centralnym punkcie rośnie dwustuletnia lipa, na której wisi obraz Zwiastowania NMP. Na wschód od niej można dopatrywać się zarysów fundamentów dawnego kościółka. Wzdłuż ogrodzenia urządzono pięć symbolicznych mogił. W maju 2008 r. staraniem Towarzystwa Przyjaciół Lanckorony z pomocą samorządu Gminy Sułkowice wybudowano tutaj drewnianą kaplicę św. Michała.

Dwa razy do roku: w maju - w rocznicę bitwy - oraz we wrześniu na św. Michała odbywają się w tym miejscu polowe msze święte zakończone piknikiem przy ognisku, organizowane przez Stowarzyszenie Gospodyń CIS i OSP z Harbutowic.

Pasmo Barnasiówki

Przełęcz Szklary

Uklejna
677 m n. p. m.

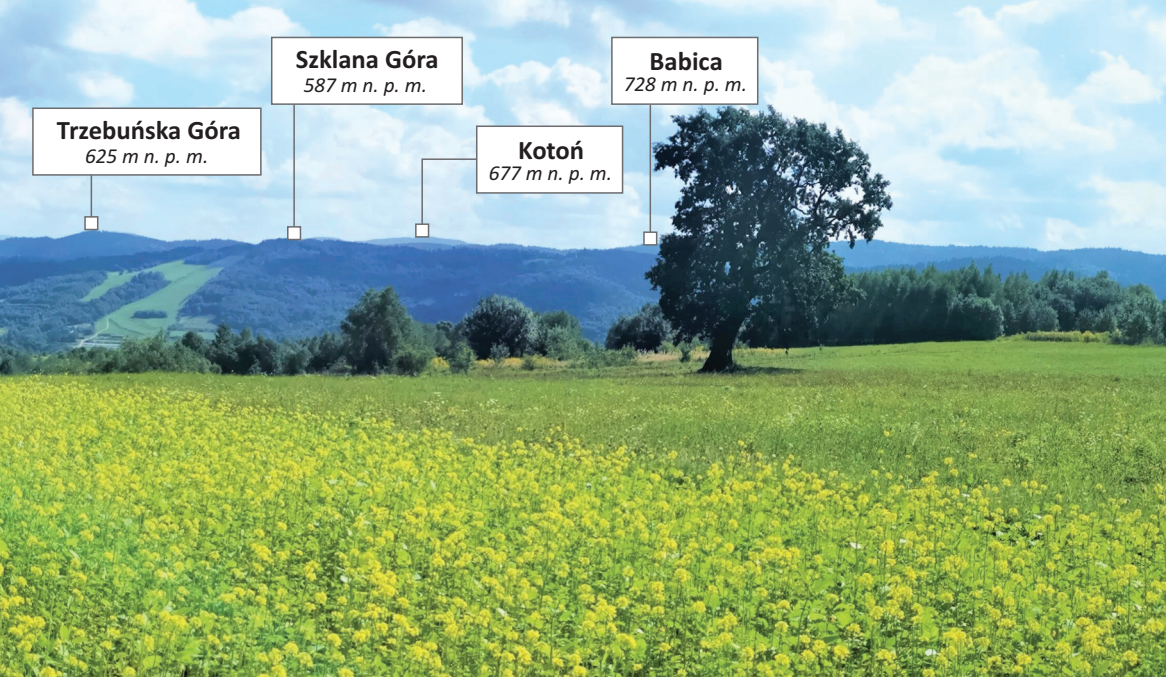
3. STARY DĄB - PUNKT WIDOKOWY

Wychodząc z lasu dochodzimy na grzbiet z którego rozpościera się szeroka panorama. W słoneczne dni w kierunku południowym możemy zobaczyć majestatyczną Babią Górę oraz południowo-wschodnią część Beskidu Małego. W kierunku północno-wschodnim widzimy piękny widok najwyższych wzniesień Pogórza Wielickiego z najwyższym szczytem – Barnasiówką (566 m n.p.m.) oraz ciągnące się w kierunku Myślenic Pasmo Babicy ze Szklaną Górą na pierwszym planie. Szczegółowy opis panoramy powyżej.

4. KRZYŻ KONFEDERATÓW BARSKICH

Na zachodnim skłonie Przełęczy Sanguszkii 3 maja 1999 r. wzniesiony został metalowy krzyż upamiętniający Ofiary Konfederacji Barskiej, które zginęły w obronie ojczyzny w walce z Rosjanami. Ich wspólny grób znajduje się na wzgórzu, które miejscowa ludność nazywa „Groby”. Oprócz pomnika i krzyża, na przełęczy znajdują się również pozostałości ziemnych fortyfikacji z 1914 r., które można zobaczyć obok drogi u podnóża Krowiej Góry (przeciwny skłon). Ich funkcją było ryglowanie traktu od strony Sułkowic, w momencie ataku Rosjan.

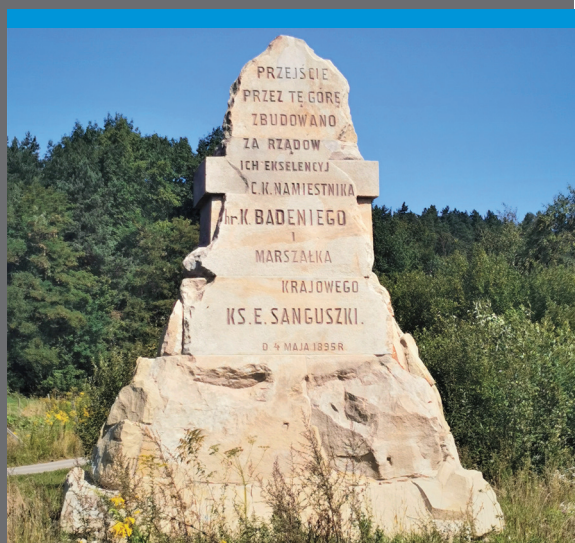

5. POMNIK BADENIEGO I SANGUSZKI

Przełęcz Sanguszki jest rozległym obniżeniem grzbietu oddzielającym doliny Harbutówki i Paleczki. Etymologia nazwy związana jest z upamiętnieniem księcia Eustachego Sanguszki (1842-1903), który w latach 1890-1895 sprawował urząd Marszałka Galicyjskiego Sejmu Krajowego. Przez przełęcz przebiega droga wojewódzka nr 956. Niewątpliwie stanowi ona jeden z najciekawszych zabytków drogownictwa, pod względem inżyneryjnym, historycznym i krajobrazowym, w polskiej części Karpat Zachodnich. Droga łączy ze sobą Sułkowice z Suchą Beskidzką. Wybudowano ją w latach 1894-1895, w celu zmniejszenia długości drogi do Suchej i Zembrzyc od strony Krakowa.

W 1895 roku na przełęczy w pobliżu drogi wybudowano kamienny pomnik, upamiętniający budowę trasy. Świadczy on dzisiaj o randze przeprawy drogowej przez góry w tamtych czasach.

Patronami inwestycji byli: C. K. Namiestnik Kazimierz Badeni oraz Marszałek Kraju Książę Eustachy Sanguszko. Pomnik stanowi dowód kunsztu inżyneryjnego ówczesnych lat, gdyż droga ta posiadała dwa znaczenia: gospodarcze oraz militarne.

6.

PUNKT WIDOKOWY

Wspinając się na Krowią Górę widzimy piękną panoramę Gminy Sułkowice, rozciągającą się wzdłuż doliny Harbutówki.

7.

STARA REMIZA OSP HARBUTOWICE

Znajdujemy się na skrzyżowaniu dróg, w którym swój początek ma czarny szlak turystyczny, prowadzący na Bieńkowską Górę. Spacerując nim turysta może dotrzeć do jednej z atrakcji Harbutowic – Cisów Raciborskiego (*patrz strona 11.*).

Kilkaście metrów od początku szlaku po prawej stronie drogi dojrzeć można stary, drewniany budynek z charakterystyczną wieżyczką. Jest to nieczynny magazyn – strażnica na Pieronówce postawiony w czynie społecznym przez mieszkańców tamtego rejonu. W budynku tym dyżurowali strażacy, dbając o bezpieczeństwo mieszkańców. Do gaszenia pożarów zazwyczaj jechali na drewnianym wozie zaprzęgniętym w konie, wyposażonym w sikawkę, wiadra i drabinę. Niestety dokładna data budowy obiektu nie jest znana.

Ciekawostka:

Kolor szlaku turystycznego nie określa stopnia jego trudności lecz długość wyznakowania w terenie. W Polsce szlaki długodystansowe oznaczane są kolorem czerwonym oraz niebieskim, średniodystansowe – żółtym i zielonym, natomiast krótkie, łącznikowe kolorem czarnym.

Kijówka
615 m n. p. m.

8.

PRZYSTANEK TURYSTYCZNY NA KROWIEJ GÓRZE

Zanim zdobędziemy najwyższy szczyt gminy Sułkowice – Krowią Górę 617 m n. p. m.
- warto obejrzeć panoramę jednego z najwyższych osiedli w Harbutowicach
- Jaworza i otaczających go wniesień Pasma Babicy.

Na szczycie Krowiej Góry znajduje się przystanek turystyczny. Jest to doskonałe miejsce, aby w ciszy i spokoju odpocząć po trudach wycieczki, a dla tych którzy dopiero rozpoczęli wędrówkę jest to przedsmak atrakcji czekających na trasie.

POZOSTAŁE ATRAKCJE HISTORYCZNO-PRZYRODNICZE W HARBUTOWICACH

Cisy im. prof. Mariana Raciborskiego w Harbutowicach

Jednymi z najstarszych okazów pomnikowych w Beskidach, są dwa słynne cisy im. prof. Mariana Raciborskiego rosnące na północno-zachodnich stokach Pasma Babicy w Harbutowicach (przysiółek Chodnikówwka). Za pomnik przyrody uznane zostały już w 1934 r., jednak podstawę prawną do tego tytułu uzyskały na mocy uchwały Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie w 1954 r. Jeszcze przed wojną uważano je za najstarsze w Polsce, a ich wiek szacowano na 2000 i 1200 lat. Jednak badania dendrochronologiczne wykonane w 1998 r. wykazały, że wiek starszego drzewa wynosi 686 lat. Jest to okaz żeński, o pierśnicy 320 cm, wysokości 10,5 m i rozpiętości korony 8 na 9 metrów. Jego pień jest w środku pusty, lecz niegdyś wypełniony był betonową plombą. Miała ona na celu uniemożliwienie rozwoju pasożytniczych grzybów. Pomimo swego sędziwego wieku nadal owocuje.

Młodszy cis jest okazem męskim o wysokości 10,5 m i 163 cm w obwodzie pnia. Cisy charakteryzują się gęstym, obficie rozgałęzionym systemem korzeniowym, cienką, gładką i szarowisniową korą oraz czarnymi nasionami otoczonymi czerwoną, mięsistą osnówką. Wszystkie elementy rośliny za wyjątkiem czerwonej osnówki są silnie trujące.

Cisy z Harbutowic noszą nazwę odkrywcy, a zarazem najstynniejszego polskiego przyrodnika i propagatora ochrony przyrody w Polsce prof. Mariana Raciborskiego.

Ciekawostka:

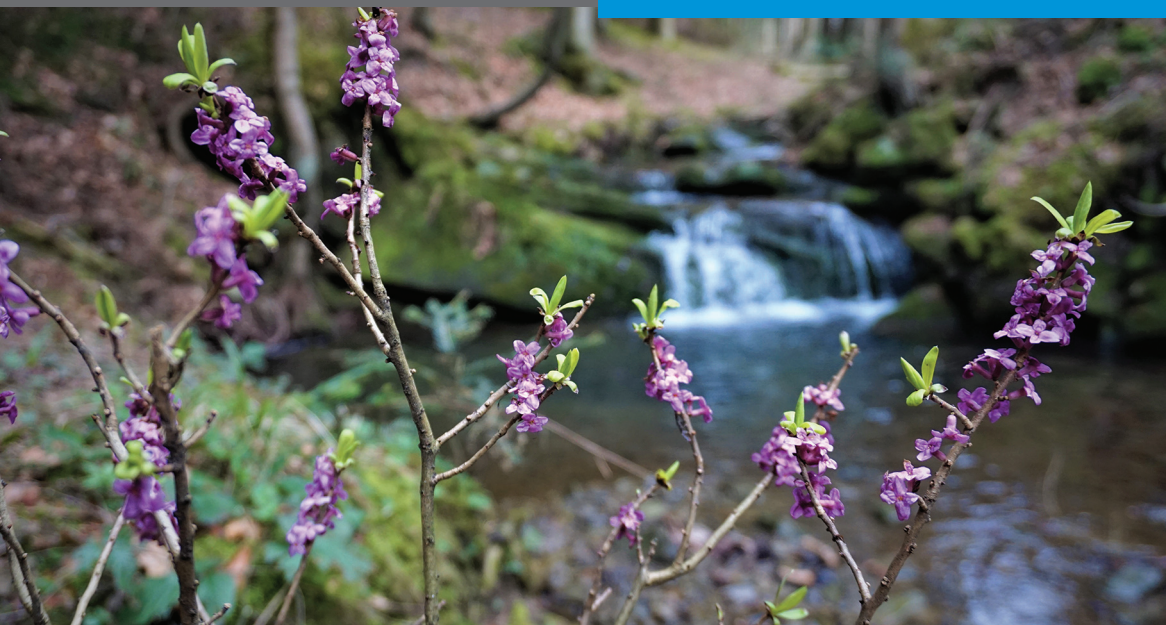
W przeszłości cis był dosyć popularnym drzewem na ziemiach polskich i tworzył większe skupienia. Przez całe stulecia wycinano go ze względu na walory dekoracyjne oraz dużą wartość użytkową drewna (ciągliwe i elastyczne, drobnosłoiste, bardzo twarde, odporne na warunki atmosferyczne i rozkład przez grzyby). W średniowieczu wykorzystywano go do produkcji broni: kusz i łuków, wiosł, ozdobnych naczyń oraz wyrobów rzeźbiarskich i tokarskich. Eksploatacja cisa na tak dużą skalę spowodowała doszczętne wyniszczenie go na wielu stanowiskach. Pierwsze kroki w celu jego ochrony podjął Władysław Jagiełło w 1423 r. Wydał on statut, w którym pod karą śmierci zakazał wycinania cisów. Od 1934 roku podlegał w Polsce całkowitej ochronie, a od 2001 częściowej.

Rezerwat „Las Gościbia”

Jest to jeden z najmłodszych, a zarazem największych rezerwatów w Małopolsce. Utworzony został decyzją wojewody małopolskiego w 2001 r. jako rezerwat krajobrazowy o powierzchni 282,46 ha. Przedmiotem ochrony jest tutaj silnie przemodelowany przez gospodarkę leśną drzewostan. W obszarach trudniej dostępnych dominuje buczyna karpacka, ale powszechnie występują płaty nasadzanych w miejsce buczyn lasów iglastych, a także fragment boru dolnoeregłowego oraz – przy potokach – olsy. Wiek drzewostanów nie przekracza 90 lat, a objęcie ich ochroną miało na celu przede wszystkim zachowanie funkcji retencyjnych i glebochronnych w górnej części zlewni.

Najatrakcyjniejszym elementem przyrodniczym rezerwatu jest ciekawa rzeźba terenu: osiem głęboko wciętych dolin wcosowych, rozdzielonych przez grzbiety Izdebnej, Gontowej i Kamiennej Góry. Doliny te zbiegają się w północnej części obszaru chronionego. Koryta strumieni urozmaicone są licznymi progami skalnymi, tworzącymi malownicze kaskady. Przy północnej ekspozycji stoków posiadają one specyficzny mikroklimat, przez co granice pięter roślinnych są tutaj obniżone o ok. 100 m. Lasy te stanowią również ostoję zwierzoznymi i siedlisko kilku ciekawych gatunków flory, wśród których należy wymienić efektowne storczyki.

Nie brak też wartości kulturowych – w ostępach leśnych ukryte są ślady obozu partyzanckiego, w którym podczas okupacji hitlerowskiej zimował oddział AK „Surowiec” por. Gerarda Woźnicy „Hardego”. Leśna baza została spalona po bitwie, stoczonej 12 stycznia 1945 r., po której oddziały partyzanckie wyszły z okrężeń w kierunku Trzebuni.

Kościół w Harbutowicach

Kościół parafialny p.w. Najświętszego Imienia Maryi i św. Michała Archanioła zbudowany został w 1828 r. w tzw. stylu józefińskim (od imienia cesarza Austrii Józefa II, który dokonał szeregu regulacji dotyczących funkcjonowania Kościoła na terenie cesarstwa). Jest typową dla tego stylu jednonawową budowlą sakralną z wieżą od frontu. W ołtarzu głównym znajduje się cudowny obraz Matki Bożej Harbutowickiej. Z wyposażenia kościoła pochodzi gotycka rzeźba Madonny z Dzieciątkiem z poł. XIV wieku.

Z pojawieniem się tej ikony w Harbutowicach wiąże się legenda. Miało to być po spaleniu kościoła pw. Świętego Michała Archanioła na górze, na dzisiejszej polanie w Lesie Groby. Ludzie znosili tam budulec, żeby odbudować kościół w tym samym miejscu. Tymczasem we wsi na dole wypłynął (rzeka wyrzuciła) obraz Matki Bożej, a w miejscu, gdzie się pojawił, wytrysnęło źródółko. Gdy nazajutrz ludzie przyszli na górę z materiałem na budowę, nie zobaczyli nic z tego, co poprzedniego dnia przynieśli. Zmartwieni zeszli do wsi, gdzie okazało się, że cały ten materiał znalazł się jakimś sposobem przy nowym źródółku. Tak działo się przez kilka dni. Ludzie zrozumieli, że kościół ma stanąć tutaj, bo to miejsce wybrał sobie sam Pan Bóg. Tak też się stało. Najpierw wybudowali kościół drewniany, a w 1828 roku, po kolejnym pożarze, wzniesiono w tym miejscu obecny. Od 1881 r. kościół w Harbutowicach ma dwa wezwania i dwa odpusty – Imienia Maryi oraz św. Michała Archanioła. Obraz św. Michała jest kurtyną cudownej ikony. Cudownej, bo wkrótce po tym, jak się pojawiła, miały miejsce cudowne uzdrowienia. Do Harbutowic ludzie zaczęli pielgrzymować, a sława obrazu była tak duża, że przyciągnęła tu nawet Arcyksięcia Rajnera Habsburga, który nie tylko do kościoła wstąpił, by pomodlić się przed Matką Bożą Harbutowicką, lecz również zachwycił się okolicą i zlecił wykonanie szeregu fotografii okolicy. Dziś zdjęcia te znajdują się w nowojorskim muzeum sztuki.

Zabytkowa studnia

Poniżej Przełęczy Sanguszki tuż przy drodze wojewódzkiej nr 956 od strony Harbutowic, znajduje się pięknie odrestaurowana kamienna studnia. Została wykonana w 1912 r., jako miejsce odpoczynku podróżujących w góry oraz źródło wody dla pracujących na okolicznych polach rolników i ich zwierząt. Podczas ostatnich prac konserwatorskich odnowiono konstrukcję i zrekonstruowano rurociąg. Po kilkudziesięciu latach przerwy, ze studni znów można pobierać wodę. Historyczna studnia wpisana jest do gminnego rejestru zabytków, będąc unikatowym przykładem ujęcia wody, zarówno pod względem architektonicznym, jak i rozwiązań technicznych.

Dwór Lewakowskich – dzisiejszy budynek DPS

Teren zajmowany obecnie przez Dom Pomocy Społecznej w okresie zaborów był posiadłością rodziny Lewakowskich, której główna siedziba znajdowała się w pobliskim Izdebniku. W Harbutowicach prowadzone było wyspecjalizowane gospodarstwo ze stawem, hodowlą zwierząt i przetwórstwem rolnym.

Kłopoty finansowe rodziny Lewakowskich spowodowały konieczność sprzedania dóbr harbutowickich. W 1923 roku Jakub Lewakowski sprzedał budynki podworskie z przyległościami i stawem mieszczanom krakowskim. Staraniem dyrektora Szkoły Żeńskiego Gimnazjum i Liceum nr X im. Królowej Wandy w Krakowie – Gustawa Leśnodorskiego powstało Stowarzyszenie Kolonii i Wypoczynku Dzieci i Młodzieży w Harbutowicach. Stowarzyszenie to do czasu likwidacji administrowało terenem dzisiejszego Domu Pomocy Społecznej.

Z ośrodka korzystały też uczennice VII Liceum Ogólnokształcącego im. Zofii Nałkowskiej w Krakowie. W okresie wakacji i ferii zimowych oddziały Gimnazjum spędzały w Harbutowicach dwa tygodnie, wraz ze zmieniającym się gronem profesorskim. Ucząc się, korzystały jednocześnie ze świeżego powietrza, górskich spacerów, łódek na stawie i innych przyjemności. Jedną z uczestniczek przyjazdów była aktorka, pedagog i literat pani prof. Zofia Kucówna. W swoich książkach z sentymentem wspomina pobyt w Harbutowicach.

W czasie wojny Stowarzyszenie zawiesiło swoją działalność, a majątek dostał się pod administrację Generalnego Gubernatora.

W 1945 r. utworzono tu sierociniec dla dzieci. W 1956 r. - w epoce stalinizmu - Stowarzyszenie Kolonii i Wypoczynku zostało odgórnie rozwiązane, a majątek przekazany Związkowi Nauczycielstwa Polskiego. W roku 1993 ZNP sprzedał Ośrodek Wypoczynkowo Szkoleniowy w Harbutowicach Wojewodzie Krakowskiemu na potrzeby Domu Pomocy Społecznej. Wojewodą tym był późniejszy wielki przyjaciel Domu pan Tadeusz Piekarz, którego imię nosi dziś DPS w Harbutowicach.

*Kolonistki z Domu Zdrowia i Kolonii Wakacyjnej
w Harbutowicach na łódkach na stawie*

Szklana Góra Ski

Szklana Góra Ski jest niewielkim ośrodkiem narciarskim, położonym zaledwie 25 km od Krakowa. Ulokowany na północnozachodnim stoku Szklanej Góry, charakteryzuje się łagodnym nachyleniem i długością 950 m. Swoją działalność rozpoczął w sezonie zimowym 2014/2015.

pomnik bunkra partyzanckiego 1943-44 r.

2
mogiła konfederatów barskich, 1771 r.

557
mogiła konfederatów 1771 r.

1
Harbutowice

NMP 1828 r.

Kopytówka

Niculowa 557

4

ZABYTKOWA STUDNIA

Palcza

Przeł. Sanguski

5

480
pom. budowy drogi, 1895 r. 1914/15 r.

XVIII/XIX w.

956

Krowia Góra

6

7

Kijówka 615 1914

Mytyłowski Potok

8

START
META

CISY RACIBORSKIE

Baczyn

Bienkowski

676

Sułkowice

LEGENDA

punkt widokowy

przystanek turystyczny

kościół, kapliczka

pomnik przyrody

pomnik, mogiła

okopy

zabytek murowany

ścieżka edukacyjno-turystyczna

szlaki turystyczne

Dolina

XIX w.

1887 r.

Działek

START
META

SZKLANA GÓRA SKI

1944-45 r.

mogiła
Konfederatów
Barskich

578

Szklana Góra

500

Gościbia

Kamienna

551

REZ. LAS GOŚCIBIA

12 | 1945 r.

572

Trzebuńska
Góra

625

611

Działek

kapliczka
św. Huberta

651

1914/15 r.

728

Babica

1914/15 r.

600

Trzebunia

a Góra

Stowarzyszenie Wykuci w Sercu Małopolski

Urząd Miejski w Sułkowicach
Rynek 1, 32-440 Sułkowiec

tel.: 12 273 20 75

mail: sulkowice@sulkowice.pl

MAŁOPOLSKA

Projekt zrealizowano przy wsparciu finansowym
Województwa Małopolskiego